

Інформаційна довідка щодо тенденцій правового регулювання технологій штучного інтелекту в Україні та Індії*

Анотація. Викладено результати аналізу тенденцій правового регулювання технологій штучного інтелекту в Україні та Індії. Акцентовано увагу на розвитку правового регулювання штучного інтелекту в Україні, який деталізовано у «Білій книзі з регулювання ШІ в Україні: бачення Мінцифри», а також ключових стратегічних і нормативно-правових актах Індії у цій сфері.

Ключові слова: «bottom-up» підхід, висока технологія, національна стратегія розвитку штучного інтелекту, цифрова технологія, штучний інтелект.

Вступ. Глобальність загроз і ризиків застосування штучного інтелекту (далі – ШІ), насамперед у контексті дотримання та захисту основоположних прав людини, вимагає зусиль з мінімізації настання можливих негативних наслідків. Тому розробка і впровадження спільних правових стандартів та правил безпечності й надійності ШІ є актуальним питанням. За таких умов жодна держава світу не повинна ізольовано від інших здійснювати правове регулювання використання технологій ШІ, оскільки лише уніфіковані законодавчі моделі здатні забезпечити високу ступінь безпеки процесів розвитку, впровадження та використання ШІ для людства¹.

Україна як держава-кандидат на членство в ЄС насамперед має орієнтуватися на стандарти ЄС щодо ШІ. Водночас ознайомлення з унікальним досвідом Індії, яка відноситься до держав-членів Глобального партнерства зі ШІ (GPAI)², посідає друге місце серед країн, що найбільше використовують ШІ у 2025 році (9 % глобального трафіку, 1,1 млрд відвідувань)³, впроваджує Національну стратегію розвитку ШІ та застосовує так званий «м'який підхід» до регулювання ШІ з метою підтримки інновацій⁴, – на наш погляд, може бути корисним для України.

Основна частина. Правове регулювання сфери ШІ в *Україні* наразі обмежується Концепцією розвитку ШІ в Україні⁵.

Міністерством цифрової трансформації України (далі – Мінцифри) ще восени 2023 року представлено Дорожню карту з регулювання ШІ в Україні⁶, цілями якої є (Рис. 1):

¹ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства у сфері використання технологій штучного інтелекту (стан та перспективи розвитку законодавства ЄС та інших держав світу). Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32500.pdf>

² Глобальне партнерство зі штучного інтелекту. URL: <https://mpost.io/uk/tag/global-partnership-on-artificial-intelligence/>

³ The 10 countries that use AI the most. URL: <https://qz.com/top-countries-using-ai-tools-websites-chatgpt-us-india-1851774190>

⁴ Як регулюється штучний інтелект в різних країнах? URL: <https://www.avitar.legal/post/yak-regulyuietsya-shtuchniy-intelekt-v-riznih-krayinah>

⁵ Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

⁶ Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні. URL: <https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D0%94%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0>

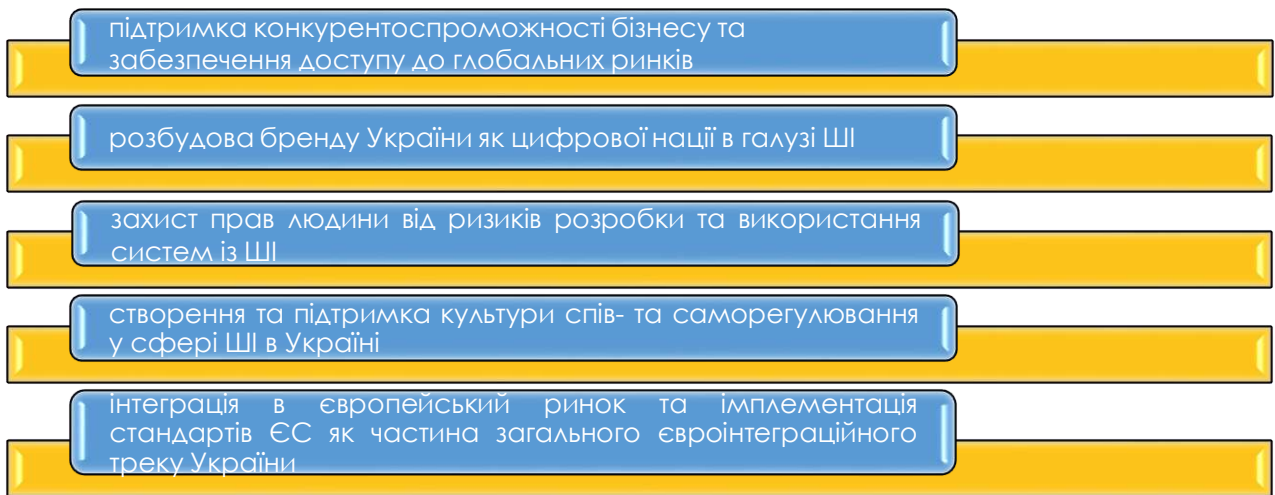

Рис. 1.

Для майбутнього регулювання у сфері ШІ запропонований так званий «bottom-up» підхід, відповідно до якого реалізація регулювання відбуватиметься у два етапи. На першому етапі Мінцифри планує надати «позазаконодавчі» інструменти, які повинні сприяти бізнесу та державі в підготовці до майбутнього регулювання ШІ. Другий етап передбачає поступову імплементацію Регламенту (ЄС) 2024/1689 Європейського Парламенту та Ради від 13 червня 2024 року про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту та внесення змін до Регламентів (ЄС) 300/2008, (ЄС) 167/2013, (ЄС) 168/2013, (ЄС) 2018/858, (ЄС) 2018/1139 та (ЄС) 2019/2144 та Директив 2014/90/ЄС, (ЄС) 2016/797 та (ЄС) 2020/1828 (далі – Закон (Регламент) ЄС про ШІ) як одну з умов євроінтеграції в цифровій сфері⁷.

У межах реалізації I етапу Дорожньої карти з регулювання ШІ в Україні Мінцифри у червні 2024 року презентувало Білу книгу з регулювання ШІ в Україні⁸, яка відповідає вектору європейського шляху щодо правового регулювання сфери ШІ.

Поява української версії Білої книги з регулювання ШІ, з одного боку, є своєчасним та необхідним кроком щодо майбутнього бачення правового регулювання цієї сфери. З іншого боку, як зазначають її розробники, «Біла книга з регулювання ШІ в Україні – це бачення Мінцифри» і є аналітичним матеріалом, що лише пропонує підхід щодо регулювання ШІ в Україні. Цей документ суттєво відрізняється від аналогічного документа ЄС – «Білої книги зі штучного інтелекту: європейський підхід до досконалості й довіри»⁹. Зокрема, при

[%B6%D0%BD%D1%8F_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0_%D0%B7_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A8%D0%86_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_compressed.pdf](#)

⁷ Бойко Д., Городиський І. Майбутнє регулювання штучного інтелекту в Україні: аналіз Білої книги з регулювання ШІ. URL: <https://dc.org.ua/news/maybutne-regulyvannya-shtuchnogo-intelektu-v-ukrayini-analiz-biloyi-knygy-z-regulyvannya-shi>

⁸ Біла книга з регулювання ШІ в Україні: бачення Мінцифри. URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%A8%D0%86.pdf>

⁹ WHITE PAPER On Artificial Intelligence - A European approach to excellence and trust. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0065> ; White Paper on Artificial Intelligence: a

розробці останньої проводилися відповідні консультації в ЄС і отримано понад 1200 індивідуальних відповідей на онлайн-анкету, а також письмові матеріали від учасників громадського обговорення – громадян ЄС, інших держав, представників промисловості, науковців, які висловили думку щодо змісту та сутності документа¹⁰. Також зазначимо, що документ представлено разом з Європейською стратегією щодо даних¹¹, що свідчить про цілісний підхід до розвитку цифрового суспільства.

На нашу думку, у контексті формування в Україні нормативно-правового поля з регулювання розробки, впровадження і використання ШІ цікавим є досвід Індії.

Індія демонструє високий рівень розвитку сфери ШІ. Попри відсутність спеціального закону, який би врегулював виключно сферу ШІ, нормативно-правове забезпечення цієї сфери складається з низки документів, політик, норм галузевого законодавства, які в комплексі стосуються різних аспектів впровадження і використання ШІ¹².

Національна стратегія розвитку ШІ Індії¹³ (далі – Стратегія), розроблена Національним інститутом трансформації Індії (далі – NITI Aayog), є дорожньою картою для використання ШІ і розроблена задля економічного, соціального розвитку та інклюзивного зростання в таких сферах, як сільське господарство, охорона здоров'я та освіта. Стратегією передбачено збільшення досліджень та розширення застосування ШІ, створення сприятливих екосистем даних, зниження вартості ресурсів та підвищення обізнаності щодо використання ШІ, розробку правил конфіденційності та безпеки, запровадження спільних підходів до впровадження та використання ШІ¹⁴.

Стратегія презентує державу як світового лідера у сфері ШІ. Підкреслено, що документ ґрунтується на структурі, яка адаптована до унікальних потреб і прагнень Індії, та яку потрібно розглядати як сукупність трьох різних взаємопов'язаних компонентів (Рис. 2):

European approach to excellence and trust. URL: https://commission.europa.eu/publications/white-paper-artificial-intelligence-european-approach-excellence-and-trust_en

¹⁰ White Paper on Artificial Intelligence – a European approach to excellence and trust. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/consultations/white-paper-artificial-intelligence-european-approach-excellence-and-trust>

¹¹ European data strategy. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-data-strategy_en

¹² The Current AI Regulatory Landscape in India. URL: <https://www.azorobotics.com/Article.aspx?ArticleID=742#:~:text=The%20Current%20AI%20Regulatory%20Landscape,different%20aspects%20of%20AI%20deployment>

¹³ National Strategy for Artificial Intelligence. URL: <https://www.niti.gov.in/sites/default/files/2023-03/National-Strategy-for-Artificial-Intelligence.pdf>

¹⁴ Ensuring Responsible and Trustworthy AI for All. URL: <https://www.investindia.gov.in/blogs/ensuring-responsible-and-trustworthy-ai-all>

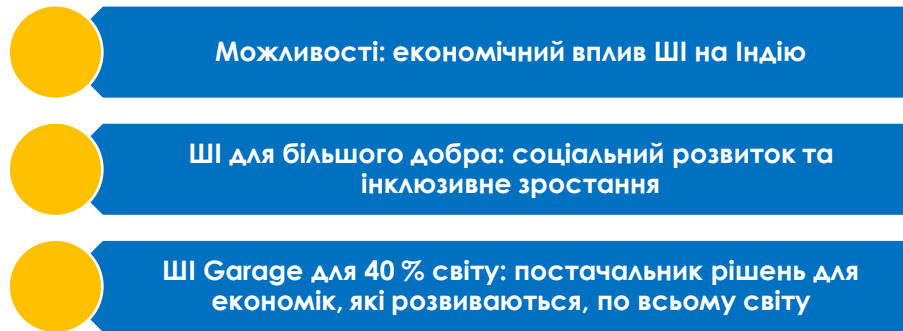

Рис. 2.

Зокрема, компонент «ШІ Garage для 40 % світу» означає, що Індія може стати ідеальним «майданчиком» для підприємств і інституцій щодо розробки національних масштабованих рішень, які можна легко впровадити в економіку інших держав світу, що розвиваються. Спільність питань щодо розвитку таких секторів економіки, як охорона здоров'я, сільське господарство, освіта тощо, в Індії та державах, що розвиваються, забезпечує ідеальний варіант використання та адаптації індійських розробок рішень ШІ для багатьох ринків. Наприклад, технології ШІ, які використовуються в сільськогосподарському секторі Індії, можна легко налаштувати для інших держав, залежно від їх місцевих кліматичних умов. Так само технології ШІ, які здатні надати якісну освіту лінгвістично різноманітному населенню Індії, можуть виявитися корисними для інших країн.

NITI Aayog у 2021 році опубліковано Принципи відповідального штучного інтелекту (у двох частинах)¹⁵, розроблені у розвиток Стратегії. Ці документи слугують дорожньою картою для створення етичної, відповідальної екосистеми ШІ. Зокрема, у першій частині документа міститься визначення ключового терміна «ШІ» – це сукупність технологій, які дозволяють машинам діяти з вищим рівнем інтелекту та імітувати людські здібності сприймати (комп'ютерний зір і обробка звуку), розуміти (обробка природної мови та представлення знань) та діяти (машинне навчання та експертні системи). Відзначена важлива особливість сучасних систем ШІ – спроможність функціонувати в непередбачуваних обставинах – на зміну тим системам, які не були здатними адаптуватися. Крім того, етичні міркування, що обговорюються в першій частині, поділені на дві категорії: системні міркування та суспільні міркування. Системні міркування стосуються принципів, що лежать в основі прийняття рішень, забезпечення законного включення бенефіціарів та підзвітності рішень щодо ШІ. Суспільні міркування зосереджені на впливі автоматизації на створення робочих місць та зайнятість.

У документі також окреслені принципи відповідального управління системами ШІ (Рис. 3):

¹⁵ RESPONSIBLE AI #AIFORALL. Approach Document for India. Part 1 – Principles for Responsible AI. FEBRUARY 2021. URL: <https://www.niti.gov.in/sites/default/files/2021-02/Responsible-AI-22022021.pdf> ; Responsible AI #AIForALL. Approach Document for India: Part 2 – Operationalizing Principles for Responsible AI. URL: <https://www.niti.gov.in/sites/default/files/2021-08/Part2-Responsible-AI-12082021.pdf>

Рис. 3.

Парламентом Індії у 2023 році прийнято Закон про захист цифрових персональних даних¹⁶ (також відомий як Закон DPDP або DPDPА-2023). Цей Закон спрямований на регулювання обробки цифрових персональних даних організаціями, що працюють в Індії та за кордоном. Законом встановлюються рамки для захисту конфіденційності фізичних осіб і одночасно забезпечується законність обробки даних.

Уряд Індії працює над галузевою політикою щодо ШІ, запроваджуючи рекомендації стосовно регулювання застосування ШІ у визначених сферах. Наприклад, у фінансовому секторі Рада з цінних паперів та бірж Індії (SEBI) у січні 2019 року видала документ, яким встановлюються вимоги до звітності щодо програм ШІ та машинного навчання¹⁷, що використовуються учасниками ринку. Ця ініціатива підвищує прозорість і допомагає керувати впливом ШІ на фінансові ринки.

У секторі охорони здоров'я в межах Національної місії цифрового здоров'я встановлено стандарти для забезпечення надійності та безпеки систем охорони здоров'я на базі ШІ¹⁸, включно з протоколами обробки даних, інформацією щодо згоди пацієнтів і валідацією діагностичних інструментів на базі ШІ.

Управління з регулювання телекомунікацій, яке є галузевим регулятором цієї сфери, у звіті за липень 2023 року «Рекомендації щодо використання ШІ та великих даних у телекомунікаційному секторі»¹⁹ підкреслює нагальну необхідність прийняття регуляторної бази, яка б застосовувалася до всіх секторів. Регулятор рекомендував: створення Управління ШІ та даних Індії (AIDA) – незалежного органу; створення багатосторонньої організації (MSB) для консультування AIDA; здійснення категоризації випадків використання ШІ на основі їх ризику та регулювання їх відповідно до загальних принципів відповідального ШІ.

Міністерством електроніки та інформаційних технологій (далі – MEiTY) для громадського обговорення опубліковано проєкт Національної політики

¹⁶ THE DIGITAL PERSONAL DATA PROTECTION ACT, 2023. № 22 OF 2023. [11th August, 2023.]. URL: <https://www.meity.gov.in/static/uploads/2024/06/2bf1f0e9f04e6fb4f8fef35e82c42aa5.pdf>

¹⁷ Machine Learning (ML) Algorithms | A Guide. URL: <https://www.azorobotics.com/Article.aspx?ArticleID=703>

¹⁸ National Digital Health Mission. URL: https://www.niti.gov.in/sites/default/files/2023-02/ndhm_strategy_overview.pdf

¹⁹ Recommendations on Leveraging Artificial Intelligence and Big Data in Telecommunication Sector. URL: https://www.trai.gov.in/sites/default/files/2024-09/Recommendation_20072023.pdf

управління даними²⁰ і представлено Національну програму зі ШІ, яка є комплексною ініціативою, що охоплює всі дослідження та інновації, пов'язані зі ШІ²¹. Також оголошено про створення Індійського інституту безпеки ШІ (IndiaAI Safety Institute)²², який працюватиме над розробкою стандартів безпеки ШІ у співпраці з академічними установами й галузевими партнерами.

Бюро індійських стандартів (BIS) також має комітет зі ШІ, який пропонує проекти індійських стандартів, еквівалентних стандартам ISO. Наразі існує три проекти індійських стандартів, пов'язаних зі ШІ, що відповідають міжнародним стандартам, а саме ISO/IEC 24668, ISO/IEC TR 24372 та ISO/IEC 38507²³.

Висновки. «Біла книга з регулювання ШІ в Україні: бачення Мінцифри» є аналітичним матеріалом, підготовленим задля забезпечення стратегічного бачення перспектив і напрямів регулювання ШІ та максимального наближення України до розуміння вектора майбутнього регулювання.

Подальші кроки України в площині розробки правових стандартів і правил безпечного та надійного ШІ, на нашу думку, повинні здійснюватися в таких напрямках (Рис. 4):

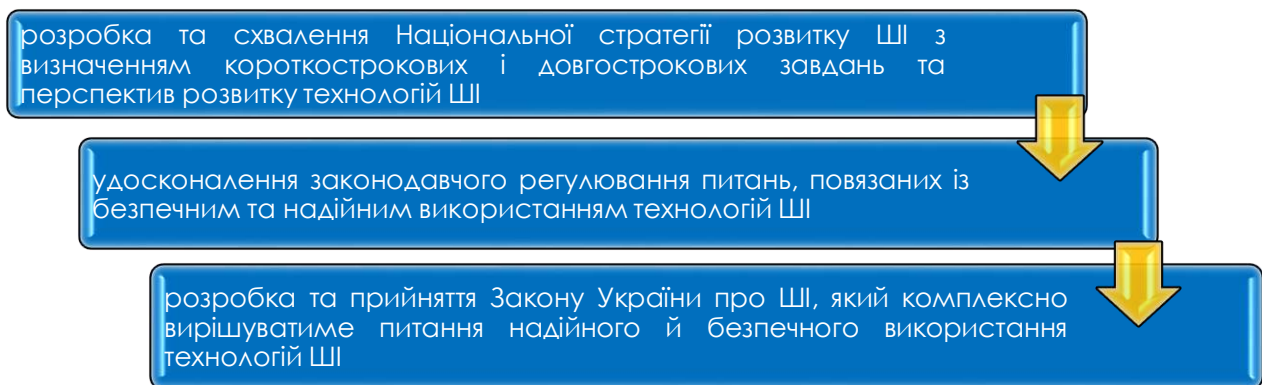

Рис. 4.

Щодо змісту Національної стратегії розвитку ШІ, то в цьому питанні, на наш погляд, корисним може стати досвід Індії, яка у власній Стратегії позиціонує себе як світовий лідер у сфері ШІ та пропонує виклад положень документа на основі структури, адаптованої до унікальних потреб і прагнень своєї країни. Варто зазначити, що в Розділі 7 спільного проекту Національної стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні 2021–2030²⁴, розробленого Міністерством освіти і науки України у співпраці з Національною академією

²⁰ MeitY publishes the Draft National Data Governance Framework Policy for public consultation. URL: <https://www.saikrishnaassociates.com/meity-publishes-the-draft-national-data-governance-framework-policy-for-public-consultation/>

²¹ India AI will become a global innovation and research brand: MoS Rajeev Chandrasekhar. URL: <https://indiaai.gov.in/news/india-ai-will-become-a-global-innovation-and-research-brand-mos-rajeev-chandrasekhar>

²² India Takes the Lead: Establishing the IndiaAI Safety Institute for Responsible AI Innovation. URL: <https://indiaai.gov.in/article/india-takes-the-lead-establishing-the-indiaai-safety-institute-for-responsible-ai-innovation>

²³ The Key Policy Frameworks Governing AI in India. URL: <https://accesspartnership.com/the-key-policy-frameworks-governing-ai-in-india/>

²⁴ Національна стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні 2021-2030 : Проект Міністерства освіти і науки України, Національної академії наук України, Інституту проблем штучного інтелекту. URL: https://wp.oecd.ai/app/uploads/2021/12/Ukraine_National_Strategy_for_Development_of_Artificial_Intelligence_in_Ukraine_2021-2030.pdf

наук України та Інститутом проблем штучного інтелекту, враховано галузевий підхід до управління та регулювання ШІ в Україні.

Водночас, як показує досвід ЄС, розвиток правового регулювання ШІ не обов'язково повинен включати етап розробки та схвалення Національної стратегії розвитку ШІ, а може бути реалізований шляхом прийняття відповідного закону. Так, єдиним законодавчим актом на рівні ЄС, що комплексно унормовує використання технологій ШІ та має екстериторіальну дію, є Закон ЄС про ШІ. Тому очевидно є необхідність прийняття в Україні базового закону у сфері ШІ, метою якого є забезпечення стійкого розвитку технологій ШІ, ефективний контроль над ШІ, запровадження базових етичних норм і принципів, що відповідають Закону ЄС про ШІ, щодо: пріоритету добробуту людини (мета забезпечення добробуту людини повинна переважати над іншими цілями розробки та застосування систем ШІ); заборони на заподіяння шкоди за ініціативою систем ШІ та врахування етичних норм (за загальним правилом, варто обмежувати розробку та застосування системи ШІ, здатних за своєю ініціативою цілеспрямовано заподіювати будь-яку шкоду людині чи порушувати основоположні права); недопущення прихованої маніпуляції поведінкою людини; безпеки та надійності (при розробці систем ШІ повинен забезпечуватися достатній рівень особистої та громадської безпеки); підконтрольності людині (такою мірою, якою це можливо, з урахуванням необхідного ступеня автономності систем ШІ); відповідності законодавству (застосування систем ШІ не повинно свідомо для розробника призводити до порушення правових норм).

Одночасно з розробкою та прийняттям базового законодавчого акта у сфері ШІ необхідно удосконалювати законодавче регулювання питань, пов'язаних із безпечним і надійним використанням технологій ШІ. У цьому контексті перегляду та приведення у відповідність до стандартів ЄС насамперед потребує Закон України «Про захист персональних даних»²⁵, що ґрунтується на Директиві 95/46/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» від 24 жовтня 1995 року, яка наразі скасована і замінена Загальним Регламентом ЄС про захист даних²⁶, що діє з 25 січня 2019 року.

Щодо питання законодавчого врегулювання кібербезпеки як складової надійного та безпечного використання технологій ШІ, то змін потребують Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»²⁷ та інші дотичні закони, до яких необхідно імплементувати положення Директиви Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2022/2557 від 14 грудня 2022 року про

²⁵ Про захист персональних даних: Закон України від 01 липня 2010 року № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

²⁶ Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text

²⁷ Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

стійкість критично важливих об'єктів і скасування Директиви Ради 2008/114/ЄС²⁸, відомої як NIS2, та інших актів ЄС з питань кібербезпеки.

Модернізація галузевого законодавства України на предмет відповідності реаліям розвитку технологій ШІ, зокрема в секторах охорони здоров'я, електронних комунікацій, фінансів, на нашу думку, також може здійснюватися з урахуванням реалізованого в Індії підходу, який спрямований на пом'якшення секторальних ризиків з одночасним сприянням інноваціям.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

²⁸ Directive (EU) 2022/2557 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on the resilience of critical entities and repealing Council Directive 2008/114/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2557/oj>